

خوشگوار در دامنه

(گفت‌وگو با سرکار خانم
مریم نباتی)

مصاحبه‌کننده:

دکتر علی‌اکبر کمالی‌نهاد

اشاره

گپ و گفت این شماره از مجله را به مصاحبه با سرکار خانم **مریم نباتی**، کارشناس ارشد آموزش زبان و ادبیات فارسی، با ۲۸ سال سابقه تدریس مؤثر و موفق در دوره متوسطه دوم اختصاص داده‌ایم که تدریس در دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه آزاد اسلامی را نیز در کارنامه آموزشی خود دارد. خانم نباتی به‌عنوان معلمی تلاشگر خدمت در مناطق محروم را انتخاب کرده و بیشتر سال‌های تدریس خود را در این مناطق گذرانده است.

تعریفان را از یک معلم موفق بیان کنید.

به نظر من معلم موفق کسی است که معلمی را عشق بداند نه شغل و عاشقانه سر کلاس درس حاضر شود. کسی است که برای رفتن سر کلاس شوق و اشتیاق داشته باشد نه اکراه و اجبار. معلم باید خود را پرورش‌دهنده انسان‌ها بداند و یقین داشته باشد با کودکان و نوجوانانی سروکار دارد که چون صفحه‌ای پاک و سفید هستند و او چون قلمی است که بر روح و روان این صفحات پاک، آینده و شیوه زندگی را ترسیم می‌کند.

ویژگی‌های بایسته دبیر ادبیات چیست؟

همیشه به دخترانم سر کلاس‌های درس گفته‌ام که کلاس ادبیات را نباید صرفاً کلاس درس بدانند. معتقدم معلم ادبیات با معلمان دیگر باید فرق داشته باشد؛ چرا که لازمه ادبیات شور و شوق و عشق‌ورزی است. معلم باید با عشق شعر بخواند و با شور داستان‌سرایی کند. طبعاً شیوه بیان و کلام او در بحث‌ها باید با کلاس ریاضی و تاریخ و غیره فرق داشته باشد. کلاس ادبیات جای پرورش نگاه عاشقانه و حس باور و ارتباط با دنیای اطراف به طریق ذهنی و عاطفی است و این ویژگی با آموزش صرف و تدریس خشک و تکرار مطالب امکان‌پذیر نیست. من خانم معلم ادبیات، پیش از معلمی باید برای بچه‌ها رفیق و مادری مهربان باشم. بنده معتقدم آموزشی که با مهر امکان‌پذیر است با تحکم امکان ندارد؛ چرا که:

بیستون را عشق کند و شهرتش فرهاد برد

همیشه در کلاس‌هایم به دانش‌آموزانم گفته‌ام که اگر در کلاس‌های دیگر خسته می‌شوند، کلاس ادبیات آن قدر صمیمی و آرام‌بخش باید باشد که برایشان مانند زنگ نقاشی خوشایند و دل‌چسب باشد و سعی می‌کنم این فضا را در کلاس‌هایم مهیا کنم.

چه روش‌های بدیعی در تدریس داشته‌اید؟

هر حضور معلم در کلاس درس باید همراه با نوآوری باشد. کتاب‌های درسی جدید این امکان را به معلم می‌دهند که بتوانند از شیوه‌های تازه تدریس که در دنیا رواج دارند استفاده کنند. کتاب‌های قدیم این ویژگی را داشتند که به خاطر حجم زیاد و فشرده‌گی مطالب، فرصت کار و فعالیت در کلاس به معلم داده نمی‌شد؛ اما کتاب‌های

کنیم. مسیری را که در زمان عادی ۴۵ دقیقه طی می‌شد، ما آن روز بیشتر از دو ساعت در برف و کولاک سنگین طی کردیم و به مدرسه رسیدیم. صحنه جالبی که برایم بسیار ارزشمند بود و هیچ‌گاه از ذهنم پاک نمی‌شود و به اندازه تمام دنیا ارزشمند و به یادماندنی است، حضور دانش‌آموزان معصوم و مهربان زیر بارش برف در حیاط مدرسه، و چشمان نگران آن‌ها بود که به محض رسیدن ما به حیاط مدرسه، به استقبالمان آمدند. آن‌ها با چشمانی مهربان و نگران و قلب‌هایی صاف و بی‌ریا، بعد از دیدن من، دستان سرخ‌شده از سرمای مرا در دست گرفته و مدام تکرار می‌کردند که: «خانم، خدا را شکر که سلامت هستید.»

به نظر شما ادبیات را چگونه باید تدریس کرد که جذاب باشد؟

به نظر من معلم ادبیات قبل از معلمی باید دوستی مهربان برای دانش‌آموزانش باشد. باید فضایی در کلاس ادبیات حاکم سازد که دانش‌آموزان علاوه بر یادگیری متون ادبی، با شیوه‌های زندگی سالم و صحیح نیز آشنا شوند؛ چرا که معلم فقط وظیفه آموزش ندارد؛ بلکه ابتدا باید پرورش روح و روان و آرامش خاطر را مهم‌تر بداند، بعد آموزش مطالب درسی را. پیشنهادم به همکاران ادبیات این است که در صورت امکان و وجود زمینه، از فضای بیرون کلاس و طبیعت الهی، در درس‌هایی مثل نگارش

باعث یادگیری و لذت بیشتر از کلاس‌ها هم می‌شود.

شیوه پازل:

۱. انتخاب موضوع (ذهنی یا عینی)؛
۲. حضور تک‌تک دانش‌آموزان در تکمیل پازل؛
۳. تکمیل پازل به صورت پلکانی؛
۴. رعایت تمام مراحل نوشتن انشا (مقدمه، بدنه و نتیجه)؛
۵. بحث و گفت‌وگو قبل از ثبت مطالب روی کاغذ.

از خاطرات به یادماندنی دوران معلمی و تدریس خودتان بگویید.

من بیش از ۱۵ سال است که در روستایی محروم به نام سیلوانا (در دامنه کوه‌های خوشاکو، نزدیک مرز شمریانان ترکیه) در ۴۵ کیلومتری ارومیه خدمت می‌کنم و افتخار می‌کنم که معلم روستا و شاهد صفا و صمیمیت و سادگی دانش‌آموزان این مناطق هستم. به خاطر دارم سالی برف سنگینی باریده بود و به خاطر صعب‌العبور بودن مسیر، مجبور شدیم به‌سختی و با‌آهستگی مسیر را با سرویس مدرسه طی

جدید با راهکارهای ارائه شده به‌خصوص در قلمروهایی که تنوع مطالب در آن‌ها زیاد است، این امکان را به معلم می‌دهند که از شیوه‌های آموزشی چون تدریس گروهی استفاده کند.

بنده در تدریس کتب حوزه زبان و ادبیات فارسی و به‌خصوص درس علوم و فنون ادبی، بیشتر، از شیوه تدریس تعاملی استفاده می‌کنم. شرط موفقیت در تدریس این است که متکلم وحده نباشیم و حس نشاط را در دانش‌آموزان با شیوه «من فراموش کردم شما یادآوری کنید» پیش ببرم. این کلامی است که باعث اعتمادبه‌نفس در دانش‌آموزان می‌شود و آن‌ها را تشویق می‌کند تا هر جلسه با آمادگی قبلی بیشتر سر کلاس حاضر شوند. دادن حس اعتمادبه‌نفس به بچه‌ها و تشویق آن‌ها در چنین تدریسی نتیجه بهتری می‌دهد که بنده آن را تجربه کرده‌ام. در تدریس نگارش هم من از روش (پازل) در چندین پایه استفاده کرده‌ام که علاوه بر افزایش تحرک و شور و نشاط در کلاس،

فرصت‌هایی نیز دست داده که پژوهش‌هایی خرد انجام داده‌ام اما نه‌چندان قابل ذکر و درخور همکاران بزرگوارم در جای جای کشور. باری، فرصتی پیش آمد تا درباره اشعار جهانی‌هایکو تحقیق و پژوهشی داشته باشم و این‌گونه شعر و تأثیرپذیری شاعران ایران از آن را بررسی کنم و در قالب مقاله‌ای پژوهشی در این مورد بنویسم. سپس آن را به‌عنوان یک مقاله بدیع و کامل در همایش همکاران ادبیات استان ارائه کردم و مجموعه دل‌نوشته‌هایی هم دارم شعرگونه که به اندازه یک کتاب قد کشیده‌اند اما هنوز کسوت چاپ نپذیرفته‌اند. گاه نیز در همایش‌ها مقاله‌هایی داشته‌ام؛ مثل «مولانا و کیمیا خاتون و شمس تبریزی» که در همایش شمس و مولانا به چاپ رسید، و نمونه‌هایی دیگر که مجال ذکرشان نیست.

الگوی شما در تدریس چه کسی بوده است؟

پیوسته سعی کرده‌ام از شیوه کلاس‌داری و تدریس اساتید و معلمان موفق خودم در دوره‌های مختلف و به‌ویژه در دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد حتماً توشه گیرم و هر روش و شیوه‌ای را که مورد اقبال و استقبال بیشتر مخاطبان بود به کار بندم و ترکیبی بسازم از مجموعه روش‌های خوب و کارآمد که این روش‌ها معرف و یادآور من باشند در ذهن‌های آینده؛ حال چه شیوه تدریس باشد و چه اخلاق و منش. به‌عنوان یک معلم معتقدم معلمی شغل نیست و عشق است و عشق است و عشق. در طول ۲۸ سال تدریس، هر روز خودم نیز بیشتر و بیشتر آموخته‌ام؛ چرا که تک‌تک دخترانم دنیایی از عشق و مهر را به من هدیه داده‌اند و بسیار اتفاق افتاده که دانش‌آموزان سال‌های پیشین به دیدنم آمده‌اند؛ با عنوان‌های معلم یا وکیل یا مهندس و پزشک و از همه مهم‌تر با عنوان مادرانی مهربان و موفق.

در انتها از گروه استادان و دست‌اندرکاران محترم مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی به خاطر فرصتی که در اختیار بنده گذاشتند، تقدیر و تشکر می‌کنم.

تکرار مطالب در کتاب نگارش، مخصوصاً در بخش ساختاری و آموزش شیوه‌های نوشتن، گلائی دانش‌آموزان را به دنبال دارد.

نظرتان در مورد مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی چیست؟

به همکاران عزیزم پیشنهاد می‌کنم برگ‌برگ مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی را به‌کرات مطالعه کنند. چون حاصل سال‌ها تجربه و ریزه دانش و تدبیر همکاران گران‌قدری است که با عشق و کرامت پیش‌کش کرده‌اند تا چراغی باشد فراراه دیگر مشتاقان. ظهور آثار قلمی ارزشمند همکاران و حضور پراج استادان مجرب و گران‌قدر در این مجله و مطالب بسیار مفید و جالبی که ارائه می‌شوند، زمینه‌ای است که در جای دیگر آسان به دست نخواهد آمد. منبعی است که در به‌روزرسانی و دانش‌افزایی دبیران این حوزه بسیار مفید است و تجربیاتی که ارائه می‌دهد، ماحصل ذوق و دانش یک دنیا شور و بزرگی است.

یکی از آثار شاخص خود را معرفی کنید.

دوران معلمی من بیشتر به آموزش گذشته است و کمتر به نگارش پرداخته‌ام؛ اما گاه

و تدریس بخش‌هایی از فارسی بیشتر بهره گیرند. روستای محل تدریس من در دامنه کوه‌های سرسبز با چشم‌انداز دشت و دمن قرار دارد و این امکان را خوش‌بختانه به بنده داده که از فضای باز و باصفای حیاط مدرسه و طبیعت بیرون برای توصیف‌های نگارشی و معرفی گل‌ها و گیاهان و برخی تصویرگری‌ها و مصادیق و تخیلات شاعرانه بهره گیرم و پرندۀ خیال دانش‌آموزان را در این فضاها به پرواز درآورم.

بهترین شاخص‌ها، محاسن و معایب کتاب‌های درسی را ذکر کنید.

کتاب‌های درسی نونگاشت محیطی فعال و بستری مناسب را برای کار گروهی مهیا کرده‌اند و تنوع بهتری دارند. از طرفی به دلیل داشتن رویکردهای مهارتی و فعالیت‌محور، دانش‌آموزان را بیشتر درگیر می‌کنند و لذت ادبیات و تلطیف ذوق و احساس را بهتر موجب می‌شوند. به عبارتی، در جنبه‌های مهارت‌محور و کاربردی ادبیات توانسته‌اند دانش‌آموزان را با خود همراه کنند و شیوه‌هایی راهبردی و تأثیرگذار برای درک ادبیات و فهم متون ادبی ارائه کنند و روزنه‌های ورود به مفاهیم ادبی را بهتر بنمایانند. البته گاهی هم